

UNIVERZITET U SARAJEVU
POLJOPRIVREDNO – PREHRAMBENI
FAKULTET

OZELENJAVANJE BALKONA GRADA SARAJEVA

Prof. dr Jasna Avdić

UVOD

- Balkon je arhitektonski element (izbočen i ograđen prostor na spratovima građevina).
- U Evropi se počinje graditi u doba renesanse dok se prije gradio vrlo rijetko.
- Prizor balkona ili terase okićeni cvijećem može produbiti pogled i osvijetliti horizont u današnjem svijetu uskih i mračnih prostora, na taj se način između nas i ostatka svijeta, kojeg sačinjavaju krovovi i visoki zidovi zgrada, razlijevaju prekrasne mrlje mirisa i boja.
- Osmišljavanje zelenih površina uključuje korištenje vlastitih kreativnosti, osmišljavanje boja i formi koje će zajedno tvoriti prekrasne prizore prirode prava je umjetnost koju valja negovati.

- Prilikom uređenja balkona ili terase vrlo je važno unaprijed predvidjeti sve kreativne mogućnosti koje se nude i analizirati sve varijante koje je moguće primjeniti. Potrebno je procijeniti dimenzije balkona, izloženost suncu, kao i mikroklimu.
- Treba shvatiti vlastite želje i prohtjeve, ali i rezultat koji se želi postići: balkon na kojemu je moguće uživati u svim godišnjim razdobljima, sa zimzelenim biljkama koje cvjetaju tokom cijele godine, ili balkon ukrašen cvijećem u određenom razdoblju godine.
- Ukoliko je na raspolaganju velika terasa mogućnosti su veće. Moguće je uzgajati različite vrste biljaka u različitim veličinama vaza, pa čak je moguće posaditi i voćku, ako je u pitanju mali balkon mogućnosti su manje.

- Biljka postavlja određene granice, ne bi bilo poželjno izložiti biljku koja zahtjeva hlad suncu i obrnuto, ali raznolikost biljaka i cvijeća kakva je danas prisutna omogućava veliki raspon mogućnosti prilikom odabira.
- Nedostatak ozelenjenih površina bilo koje kategorije, koji je najčešće posljedica neadekvatnog planiranja grada, više je nego čest problem. Ovaj problem je moguće samo ublažiti, ali ne i riješiti. Ovo jasno ukazuje na neprocjenjivu vrijednost svakog dijelića slobodnog prostora i nužnost njegovog maksimalnog iskorištavanja.

- Stoga je ozelenjavanje malih površina, kao što su balkoni i terase od višestruke koristi, kako pojedincu kome je prevashodno namjenjen, tako i kroz sistem zelenila cjelokupne strukture grada Sarajeva, podižući tako prije svega njegove vizuelne i ekološke vrijednosti.
- **Osim toga balkoni i terase čine neposredno okruženje ljudi, time i blizak problem, ali i ličnu odgovornost, tj. mogućnost pojedinca, makoliko nestručnog, da učestvuje u unapređenju zelene strukture Sarajeva.**

Balkoni, terase i prozori

- U narodu, balkoni i terase su gotovo sinonimi, jedina razlika se odnosi na njihovu veličinu. Međutim, potrebno je naglasiti da je riječ o dvije strukture koje se razlikuju po dimenziji, ali i nosivosti, težini koju mogu podnijeti.
- Ukoliko je na raspolaganju veći prostor moguće je urediti zelene površine ukrašene cvijećem i postaviti elemente namještaja, poput stolića sa nekoliko stolica ili ležaljkom. Na taj način se proširi prostor kuće. Kada se uređuje cvjetni balkon najbolje je slijediti jedan stil (npr. izbjegavati različite vrste vaza na jednom prostoru).

Balkoni

- Balkoni su izbočene strukture, dakle bez oslonca, ali ipak pričvršćeni za jednu ili više strana vanjskog zida objekta. Važno je istaći, da su balkoni projektovani za nošenje, uz vlastitu težinu dodatan teret do 400 kg/m^2 .
- Teret je najbolje rasporediti tako da se velike vaze, koje su teže, postave bliže zidu, također je važno ne opteretiti nosače vaza koje se postavljaju uz rub ograde. Duge nosače vaza bilo bi najbolje postaviti s unutrašnje strane ograde, kako bi se izbjegao rizik iskrivljavanja ruba ograde.
- Formula za izračunavanje maksimalne nosivosti balkona:

Površina (m²) x Teret (kg/m²) = Maksimalna nosivost balkona (kg)

- Ova vrijednost uključuje i težinu osoba koje se mogu nalaziti na balkonu u datom trenutku.
- Prije uređenja balkona potrebno se na vrijeme raspitati o pravilima koja treba slijediti. Često nije dozvoljeno staviti nosače vaza na sam rub ograde, u pojedinim slučajevima moguće ih je postaviti samo s unutrašnje strane, kako bi izbjegli kapanje vode, opadanje listova ili peteljki i prljanje balkona na nižim spratovima.

Terase

- Terasa su prostor omeđen ogradom, naslonima ili zidićem koji se prislanja na jedan sprat. To su površine koje nisu natkrivene krovovima, ne nalaze se na posljednjem spratu zgrade ili prostoru iznad npr. garaže. Njihova nosivost je niža od balkonske, iznosi 150 kg/m^2 , ali ne postoje kritične tačke pa je vaze sa cvijećem moguće postaviti na bilo kojem dijelu terase.

$$\text{Površina (m}^2\text{)} \times \text{Teret (kg/m}^2\text{)} = \text{Maksimalna nosivost terase (kg)}$$

- Jako je važno voditi računa da terasa bude nepropusna kako bi se izbjegla vlaga i mrlje na plafonu stana koji se nalazi ispod. Terasa u većini slučajeva omogućavaju kreiranje malih visećih vrtova.

Prozori

- Iako su prozorske daske malene površine, na njima se mogu nalaziti različite biljke i cvijeće koje omogućava veseli pogled na svijet.
- Ukoliko je prozorska daska preuska, moguće je proširiti sa drvenom daskom širokom dvadesetak centimetara. Na prozorsko okno se mogu objesiti vaze, kao što su one što se stavljaju na rub ograde. Na taj način se uzgajaju prekrasni vodopadi cvijeća (najbolje je izabrati cvijeće koje dostiže maksimalno 30 cm visine, kako bi svjetlost nesmetano ulazila u stan.
- Poželjne su biljke koje rastu u malim vazama sa malo zemlje, koje su otporne na klimatske uslove kojima su izložene. Biljkama koje se uzgajaju na prozorskim daskama potrebno je posvetiti više pažnje nego biljkama koje su na terasi, jer dekorativni izgled površine ovisi o svega nekoliko ili čak jednoj biljci.

Biljni materijal za ozelenjavanje balkona

Višegodišnje cvijeće ili trajnice

- Trajnice su zeljaste biljke koje žive dvije ili više godina. One daju cvijet svake godine. U toku hladnih zimskih mjeseci neke od njih izgube sve nadzemne dijelove, a prezime ispod zemlje. Samo rijetke trajnice zadrže dio stabla i listove preko zime. Trajnice ostaju na istom mjestu po nekoliko godina.
- Trajnice se razmnožavaju sjemenom, dijeljenjem, reznicama i kulturom tkiva, zavisno od vrste. Ukoliko se razmnožavaju sjemenom, sjetva se obavlja u zatvorenom prostoru od decembra pa sve do maja-juna. Niču na temperaturi od 10 - 18°C, rijede 20°C, a nicanje traje 10 do 35, pa nekad i 40 dana. Pikiraju se u periodu od februara do septembra, a zatim se pikirane biljke ulončavaju. Štite se od zime i realizuju tek naredne godine kao biljni materijal.

Pri formiranju i sadnji trajnica treba voditi računa o nekoliko bitnih elemenata:

- Da su trajnice u cijelom vegetacionom periodu u cvatu, tj. od ranog proljeća pa do kasno u jesen.
- Pravilno ih poredati po veličini od malih, srednje malih do visokih, da ne bi smetale jedna drugoj pri rastu.
- Pravilan odabir u odnosu na uslove u kojima se uzgajaju.
- Posljednji element je estetskog karaktera, a to su boje. Manji prostor manje boja i obrnuto.

Sezonsko cvijeće

- Sadnjom sezonskog cvijeća površini svake godine dobiva novi izgled. Prema biološkom ciklusu sezonsko cvijeće se dijeli na: jednogodišnje i dvogodišnje.

Jednogodišnje cvijeće

- Jednogodišnje cvijeće završava svoj životni ciklus u toku jedne godine. Sjetva počinje u februaru ili martu u stakleniku. U proljetnom periodu formiraju se mlade sadnice koje se sade na otvoreno nakon prolaska proljetnih mrazeva. Ovakvo cvijeće ostaje sve do kasne jeseni kada ugiba i smjenjuje ga dvogodišnje.

Dvogodišnje cvijeće

- Razvojni period ovog cvijeća traje dvije godine. Prve godine obavlja se sjetva i biljka se razvija i raste, a druge godine obično dolazi do cvjetanja. Dvogodišnje cvijeće sije se u junu i julu, a mlade sadnice se sade u jesen na otvoreno. Dvogodišnje cvijeće se proizvodi sjetvom sjemena, rjeđe vršnim reznicama i dijeljenjem bokora. Najveća uloga ovog cvijeća sastoji se u tome što obezbjeđuje lijep izgled u ranom proljetnom periodu.

Lukovičasto ili gomoljasto cvijeće

- Lukovičasto ili gomoljasto cvijeće podrazumjeva vrste cvijeća koje imaju podzemni organ lukovicu ili gomolj koji u svom razvojnem periodu obavezno prolaze kroz stadij mirovanja.
- Lukovičasto cvijeće se sadi u većim grupacijama jedne sorte što stvara uspješnije estetske efekte.
- Također se može saditi i u kombinaciji sa dvogodišnjim cvijećem i perenama.

Cvjetni grmovi

- Cvjetni grmovi su vrlo zahvalne biljke, ne prevelikog habitusa, cvjetaju u raznim bojama tokom cijele godine, ovisno o vrsti, znaju biti ugodnog mirisa, a i bojom i mirisom privlače kukce i ptice pa je u njihovoj blizini uvijek živo.
- Pravilno postavljeno cvatuće grmlje stvara osjećaj privatnosti i intimnosti, a ujedno može služiti i kao vjetrozaštitni pojas, kao i zaštita od sunca.

Zimzelene biljke

Četinari

- Na balkonima i terasama moguće je uzgajati borove, jele, čemprese, smreke.
- Dovoljno je izabrati od mnogobrojnih patuljastih vrsta, onu koja se najbolje uklapa u balkon, s tim da se moraju smjestiti u duboke vaze.

Biljke penjačice

- Ukoliko se na balkonu ili terasi preko ljeta želi stvoriti prekrasan živi zid sade se penjačice.
- One štite od nepoželjnih pogleda sa susjednog balkona ili ulice, zaklanjaju neugledne dijelove balkona ili terase, uljepšavaju fasadu, a i prave ugodnu hladovinu.

Začinsko i ljekovito bilje

- Sa dovoljnom količinom sunčeve svjetlosti, temperature, adekvatnim zalijevanjem i gnojdbom moguće je uzgajati i začinsko i ljekovito bilje na balkonu, terasi, pa čak i na prozorskoj dasci. Za jači i bolji rast začinsko i ljekovito bilje treba između 4 i 6 sati sunčevog svjetla.
- Začinsko i ljekovito bilje uspijeva u različitim posudama, no mora imati adekvatnu drenažu i pogodan supstrat.

Voćke

- Na balkonima i terasama vrlo rijetko se nalaze voćke. Međutim, upravo voćke odlično uspjevaju naslonjene na zidove, a na malim balkonima i terasama je vrlo primjeren uzgoj na potpornjima.
- Osunčan zid s potpornjem nudi uslove koje u prirodi nalazimo jedino u južnim krajevima. Biljke su tu zaštićene od vjetra, a dobivaju toplinu, ne samo od sunčevih zraka, već i od zagrijanog zida.
- Vinovu lozu, kruške i breskve, koje vole vruće podnevno sunce, moguće je saditi na južni, jugozapadni ili zapadni zid. Jabuke i trešnje bolje uspjevaju na polusjenovitim mjestima.

- Balkon za uzgoj voćaka treba biti okrenut na jug ili zapad kako bi tokom dana voćke imale dovoljno sunca. Posude za uzgoj moraju biti masivne, najbolje je koristiti velike keramičke lonce ili drvene sanduke.
- Za uzgoj na balkonu odgovaraju samo sorte patuljastog rasta, kalemljene na slabo rastućim podlogama. Patuljasta sorta voćke koja je kalemljena na slabo rastuću podlogu stvara malu krošnju. Ovakva kombinacija podloge i plemke koje slabo rastu i patuljaste su, daju malo stabalce voćke koje je prikladno za sanduke ili lonce. Najprikladniji su tzv. spur tipovi, jer i u kasnijim godinama uzgoja ostaju malog rasta.
- Krošnja se održava malom cijelo vrijeme, a to se postiže pravilnom rezidbom u vrijeme zimskog mirovanja ali i tokom vegetacije.

Teren, voda, uzgoj i problemi biljaka

- Za lijep balkon potrebne su biljke i cvijeće, te određena količina vode, kao i hranjive tvari i zaštita protiv bolesti i štetočina.
- Biljke se uzgajaju na prikladnoj podlozi u vazama adekvatne veličine, gnoje se i zalijevaju po potrebi. Sve ovo omogućava dobar rast biljaka, a ukoliko se pojave paraziti potrebno ih je liječiti uz pomoć insekticida.
- Prikladna podloga je jedna od najvažnijih elemenata prilikom sadnje, treba je redovno obnavljati kod biljaka čiji ciklus traje duže od jedne godine.

Zemlja

- Podloga je jedan od najvažnijih elemenata za uzgoj biljaka, ne treba da bude previše kruta ili mekana, treba sadržavati adekvatnu količinu organskih sastojaka.
- Danas se u trgovinama može naći univerzalna zemlja, koja bi teoretski trebala biti dobra za uzgoj svake biljke. Međutim u stvarnosti je situacija nešto drugačija, jer različite biljke imaju različite potrebe. Zemlju bi bilo najbolje pripremati kod kuće, te je potrebno pomješati jednaku količinu zemlje, bukovine sa tresetom, humusom ili zemljom ledine i pijeska.
- Za kisele biljke poput hortenzije ili azaleje, kojima je potrebna kisela zemlja (univerzalna zemlja posjeduje pH koji je neutralan) i one biljke koje zahtjevaju lužnatu zemlju, moguće je u trgovinama pronaći adekvatnu mješavinu zemlje.

Zalijevanje

- Voda je veoma važna za uzgoj biljaka, jer ako nema dovoljno vode biljka vene. Ne postoji striktno pravilo koje bi odredilo koliko je vode potrebno biljkama, međutim nije dobro ni previše, ni premalo.
- Zbog male količine zemlje u saksijama biljke se moraju češće zalijevati, ali i to ovisi o vrsti biljke, stepenu razvoja i klimatskim uslovima.
- Cvijeće se ne zalijeva kada su visoke temperature ljeti, tada je potrebno smanjiti zalijevanje i zalijevati ili rano ujutro ili kasno navečer. Po zimi treba biljke ostaviti nekoliko dana bez vode, nije ih poželjno zalijevati navečer, posebno ukoliko su noći hladne.

- Voda kojom se zalijeva ne bi trebala biti ni pretopla, ni prehladna u odnosu na vanjsku temperaturu, kako bi se izbjegla toplinska neravnoteža, koja bi oštetila biljku.
- Ako se balkon nalazi većim dijelom dana na suncu, treba češće zalijevati biljke, ukoliko je u hladu, manje.
- Pored broja zalijevanja potrebno je voditi računa o vrsti zemlje koja se nalazi u vazama, najbolje je iskoristiti vrijednost humusa koji ima sposobnost prikupljanja vlage i laganog otpuštanja.
- Ukoliko se na balkonu nalazi mnogo cvijeća, umjesto kante za zalijevanje moguće je i instalirati sistem za zalijevanje na kapaljku koji se sastoji od manjih cjevčica povezanih sa glavnom tubom koja je pričvršćena za slavinu, cjevčice se postavljaju u vazu sa zemljom.

Hranjenje

- Veoma je važna upotreba gnojiva. Korijenje brzo upija hranjive tvari iz malo zemlje koju ima na raspolaganju, a zalijevanje ispire i ubrzava proces osiromašenja tla. Zbog toga je važna redovna upotreba gnojiva koje obiluje pravilnu raspodjelu i kvantitetu hranjivih tvari.
- Najvažniji je azot, neophodan za vegetativni razvoj, fosfor za korijenje, kalij potiče cvijetanje, magnezij je neophodan za fotosintezu, kalcij. Potrebni su i željezo, bakar, bor, mangan, aluminij, cink u manjim količinama.
- Izostanak samo jednog od ovih elemenata može izazvati neravnotežu kod biljaka, ali ne valja ni pretjerivati sa količinama. Moguće je u specijaliziranim prodavnicama kupiti već pripremljene mješavine, čime je dosta olakšan posao.

Bolesti

- Bolesti koje najčešće pogađaju biljke mogu biti prouzročene biofiziološkim ili ambijentalnim faktorima, a i parazitima.
- Bio–fiziološki razlozi povezani su sa starenjem biljaka, stanje je moguće poboljšati orezivanjem, ili ukoliko je biljka dostigla kraj svog vegetativnog ciklusa, putem rasploda.
- Ambijentalni uzroci vezani su uz klimu (svijetlost, voda, temperatura zraka, koja ne smije biti pretjerano viša ili niža od one u kojoj je biljka rasla) ili pogreške tokom gnojenja, koje su izazvale manjak ili višak hranjivih elemenata.
- Paraziti koji najčešće napadaju biljke su: od insekata, uši, bijela muha, gusjenica (hrani se listovima i mekanim dijelovima biljaka), stijenica, tvrdokrilici, moljci itd.

- Postoje i gljive, bakterije i virusi, koji uzrokuju mrlje, trulež, suhoću i druge vidljive simptome i uzrokuju cjelokupno slabljenje i propadanje biljke.
- Zaštitu je najbolje primjeniti navečer, kada ne puše vjetar, veoma se važno zaštititi uz pomoć maske i rukavica, posebno ako se koriste jaka sredstva.
- Nikada se ne miješaju različita sredstva ukoliko to nije navedeno u uputstvima, kako bi se izbjegle toksične reakcije na biljkama, ali i na tijelu onoga ko tretira zaštitnim sredstvima. I prevencija je jako važna, postiže se tako da se ne koristi zemlja bolesnih biljaka.
- Borba protiv bakterija i virusa je nešto složenija, jer ne postoje određeni proizvodi koji su učinkoviti, te u ovom slučaju pomaže pažljivo orezivanje bolesnih dijelova biljaka.

Izloženost suncu

- Veoma je važno utvrditi koliko je balkon ili terasa koja se uređuje izložena suncu, jer je to jedna od najvećih prepreka tokom uzgoja biljaka.
- Ukoliko sunce rijetko ili nikad ne dopire do određenih dijelova terase, potrebno je izabrati biljke koje podnose takve klimatske uslove ili čak zahtjevaju malu količinu sunca.
- Prostor koji je uvijek na suncu, površina koja je ljeti skoro užarena, sa nekoliko vještih postupaka moguće je modificirati mikroklimu i poboljšati je.

Odabir posude

- Postoje različite dimenzije i oblici vaza, napravljenih od različitih materijala koji može biti manje ili više osjetljiv.
- Zahvaljujući velikom asortimanu proizvoda koji se mogu naći na tržištu, moguće je lako pronaći adekvatne posude. Prilikom odabira na umu treba uvijek imati finalni rezultat koji se želi postići.
- Ukoliko postoji mogućnost sadnje biljaka većih dimenzija, potrebno je odabrati veće vaze napravljene od terakote (mogu se izabrati i odlične imitacije koje su napravljene od plastike), koje su na rubu ukrašene cvjetnim uzorcima. Ukoliko se preferira rustikalni stil, postoje prekrasne posude od drveta u jednom komadu, koji se često može vidjeti u planinama ili od letvica ukoliko se više uklapaju s namještajem.

- Na rubna područja najbolje je staviti duge i uske vaze, pogodne su plastične zbog lakoće, posebno ako se stavljaju u nosale vaza koji se nalaze na rubu ograde.
- Kako bi uljepšali vanjske zidove, najbolji izbor su viseće vaze u koju se stavi viseća cvjetna biljka, te je tako moguće obojiti i balkone malih dimenzija.
- Ako se želi proširiti prostor upotrijebe se nosači vaza na nekoliko spratova, koje stvaraju prekrasne hromatske efekte prilikom širenja u visinu.

- Viseće vaze su vrlo lijepo i praktično rješenje za uzgoj biljaka tamo gdje nema ili ima vrlo malo mjesta, sadrže jednogodišnje biljke koje je na jesen potrebno odstraniti kako bi u proljeće posadili nove.
- Posuda za viseću košaru može biti od različitih materijala: pletena, žičana, glinena, drvena, metalna, a može biti i različitih oblika: okrugla, četvrtasta, valjkasta...
- Izbor cvijeća – u viseće košare je moguće posaditi mnogo različitog cvijeća sa mnogo kombinacija. Za početak je najbolje početi s jednom vrstom u jednoj košari, dok se ne stekne iskustvo.
- Za prostore s mnogo sunca, najbolje je odabrati: sporiš, tuljasti plamenac, patuljasti neveni, pelargonija, lobelija, slak...
- Za sjenovita mjesta preporuka su: begonija, fuksija, asparagus. U košare je moguće saditi i trajnice poput bršljana, paprati ili zimzelena kako bi cijelu godinu imali zelenilo na balkonu, a moguće ih je kombinirati s jednogodišnjim biljkama.

- Priprema košare – unutarnji dio se presvuče plastičnom folijom, te se na dnu izbuši nekoliko rupa za nesmetano oticanje vode. U košaru se zatim doda kompost za lončanice i sade se biljke od vanjskog ruba prema unutra.
- Više biljke i one koje rastu uspravno sade se u sredinu, a one niže i povijuše uz vanjski rub. Kada se sve posadi, košare se dobro zaliju i ostave se na prozračenom i hladnijem mjestu kako bi se biljke oporavile i prilagodile novoj sredini.
- Smještaj košare – visećim košarama najbolje se mogu urediti i razveseliti prostori kao što je trijem, balkon, ulaz u predvorje, ispod ili pokraj prozora. Imaju jednak učinak kao i cvjetni aranžmani, ali ne ostavljaju dojam nepokretnog već se mijenjaju dok rastu uz stalno mijenjanje boja. Potrebno im je osigurati dovoljno svjetla i paziti da nisu na propuhu, objese se na pripremljene kuke, klinove ili se jednostavno pažljivo zavežu za neki čvrsti postojeći predmet (ograda balkona)

- Njega i održavanje – potrebno je često obraćati pažnju na košare i zalijevati ih i prihranjivati. Prihranjivanje se vrši tekućim gnojivima – jednom do dva puta mjesečno. Zalijevanje se obavlja češće, tj. prema potrebama biljaka. Potrebno je uklanjati suho i bolesno lišće.

Namještaj za balkone i terase

- Dolaskom ljepših i toplijih dana terase i balkoni su prostor koji u dom unosi svježinu i opuštajući učinak boja, mirisa i zvukova.
- Opuštanje na balkonima će biti mnogo ljepše uz kvalitetan i lijep vrtni namještaj, uz koji je moguće i dodati udobne jastuke, lampe i naravno biljke.
- Pri uređenju balkona ili terase treba voditi računa o mnogim stvarima, najprije **o veličini prostora, poziciji, o efektu koji se želi postići, o ogradi, zidovima, obradi poda, rasvjeti i rasporedu bilja.**
- Pri uređenju tih kućnih pejzaža trebalo bi imati na umu mnoštvo komplementarnih detalja, tj primjereno urediti ogradu, zidove, podove, primjereno ugraditi rasvjetu, natkriti terasu ili balkon, pomno rasporediti bilje, te namještaj i ostale detalje. Oprema će se nabaviti prema veličini prostora, namjeni i poziciji.

- Primjer, ako se želi napraviti prostor na balkonu za sunčanje, prije kupovine namještaja treba dobro premjeriti prostor kako poslije ne bi bilo neugodnih iznenađenja. Pri odabiru boja za male eksterijere vrijedi isto pravilo kao i za male enterijere, **te će svjetlije i hladne boje dati dojam veće prostranosti.**
- Stil uređenja, dizajn terase ili balkona ne bi smio odudarati od stila i dizajna unutrašnjosti, posebno ako se prostori međusobno vizuelno nadovezuju. Međutim, ako postoji želja za rustikalnim izgledom balkona, a ostatak stana je opremljen u modernističkom stilu uvijek postoji mogućnost odvajanja tih prostora zavijesom, pregradom ili biljem.
- Kućni komadić prirode idealno je mjesto za relaksaciju, s toga ga u skladu s tim i treba oblikovati. Drvo, jastuci, prirodni materijali i mnogo zelenila melem je za oči i ne treba se opterećivati ako tu ljepotu nije moguće uskladiti sa najčešće urednim i sterilnim unutarnjim prostorima.

- Namještaj kojim se oprema eksterijer, stolovi, stolice, ležaljke, trebao bi biti otporan na vremenske uslove.
- Od metala najčešće su aluminij i kovano željezo, a tikovina je optimalan izbor, ne samo među vrstama drveta, nego i općenito. Tikovina je tvrdo i otporno azijsko drvo, najčešće iz Indije i Burme, koje sadrži visok postotak ulja, pa je vrlo trajno i otporno na vlagu.
- Vrtne garniture od toga izdržljivog drveta, nije potrebno premazati zaštitnim sredstvima, lakom ili bojom, eventualno se može prirodnim uljem.
- Namještaj od ostalih vrsta drveta koji se nalazi na balkonima ili terasama, potrebno je dobro zaštititi, s nekoliko slojeva laka ili kada je riječ o egzotama, lanenim i tikovim uljem na kraju svake sezone.

- Za lijep i opuštajući balkon ili terasu nije potrebno puno prostora, jer i na manjim površinama moguće su sitne izmjene kojima će se znatno unaprijediti izgled balkona.
- Na većim krovnim površinama, većim terasama i većim balkonima moguće je izvesti gotovo sve što se poželi.
- Englezi kažu: dobro uređen balkon zamjenjuje jednu sobu, a dobro urađena terasa cijeli sprat. Uz nekoliko promišljenih detalja i obilje mašte taj često zanemaren prostor može postati osobni komad Mediterana, mini povrtnjak, egzotična džungla ili elegantan lounge.

A round wooden table with a light-colored top and a darker wood base, supported by four legs in a crisscross pattern. Two terracotta pots with white flowers sit on the table.

A wooden chair with a light-colored frame and a slatted backrest. The seat is also slatted. It is positioned to the right of the table.

A wooden chair with a light-colored frame and a slatted backrest. The seat is also slatted. It is positioned to the left of the table.

A large terracotta pot containing a rose bush with pink and white flowers. A white tag is attached to the stem.

Two terracotta pots, each containing a bush of white flowers, placed on the table.

Osvjetljenje balkona i terasa

- Balkoni i terase predstavljaju sastavni dio životnog prostora te integraciju istog s vanjskim prostorom. Lijepo vrijeme potiče mnoge da veći dio slobodnog vremena provode na balkonima ili terasama, koji trebaju biti prigodno uređeni kako bi ugođaj bio potpun.
- Dobra rasvjeta balkona i terasa predstavlja ključni faktor pri kreiranju ugođaja prema trenutnim željama i potrebama. Noćni efekti su vrlo bitni jer svjetlost sa svojim kreacijama – sjenama i naglascima, sudjeluje u kreiranju prostora koji ima različite dnevne i noćne ugođaje. Danas se na tržištu može naći veliki broj lijepih lampi i svjetiljki.

EKOLOŠKI USLOVI

Klima i mikroklima

- Područje Sarajeva nalazi se pod uticajem srednje – evropske kontinentalne klime sa sjevera i mediteranske klime sa juga. Isprepletenost ovih uticaja, kao i raznovrsnost reljefa daju ovom području odlike umjereno kontinentalne klime.
- Najhladniji mjesec je januar sa srednjom temperaturom od $-1,3^{\circ}\text{C}$ i jedini ima negativnu srednju mjesečnu vrijednost. U Sarajevu se prvi mraz javlja 23. oktobra, a posljednji 29. aprila, a prosječno ledenih dana je 28.
- Najtopliji mjesec je juli sa srednjom temperaturom od $19,01^{\circ}\text{C}$.
- Prosječna godišnja temperatura u Sarajevu iznosi $9,5^{\circ}\text{C}$.
- U pogledu oblačnosti Sarajevo spada u umjereno oblačna mjesta, sa prosječnom godišnjom vrijednosti od 59%.
- Prosječna godišnja količina padavina iznosi 919l/m^2 .

Biljni materijal

- Sezonsko cvijeće
- Jednogodišnje cvijeće
- Analizom postojećeg stanja utvrđeno je da se na balkonima grada Sarajeva nalaze sljedeće vrste jednogodišnjeg cvijeća:

***Kochia scoparia* – ljetni čempre
(Fam. Chenopodiaceae)**

- Jednogodišnja biljka koja naraste do 50 cm, sa mnogobrojnim svijetlozelenim listićima. Po izgledu podsjeća na nisko crnogorično drveće. Na sarajevskim balkonima je dosta česta, posađena u posebne saksije, ili u žardinjere skupa sa cvjetajućim vrstama.

Dvogodišnje cvijeće

Viola wittrockiana –
ljubičica, carevo oko
(Fam. **Violaceae**)

- Primjećena na malom broju balkona, tokom mjeseca februara. Najčešće su biljke sa ljubičastim i žutim cvjetovima.

***Dianthus barbatus* –
turski karanfil
(Fam. Caryophyllaceae)**

- Ima krupne polukuglaste cvasti sastavljene od većeg broja cvjetova roze, crvene, bijele ili ljubičaste boje.
- Dvobojni kultivari također postoje, ali nisu primjećeni.

Perene ili višegodišnje cvjetne kulture

Thymus vulgaris –
majčina dušica
(Fam. Lamiaceae)

- Ljekovita, grmolika trajnica koja naraste 20–30 cm. Ima sitne roze ili svijetloljubičaste cvjetove jakog i ugodnog mirisa. Primjećena je na manjem broju balkona, posađena u manjim posudama.

Sempervivum tectorum – čuvarkuća

(Fam. **Crassulaceae**)

- Relativno česta i jako otporna sukulentna biljka. Primjećena na nekoliko balkona u posebnim posudama.

Lukovičasto ili gomoljasto cvijeće

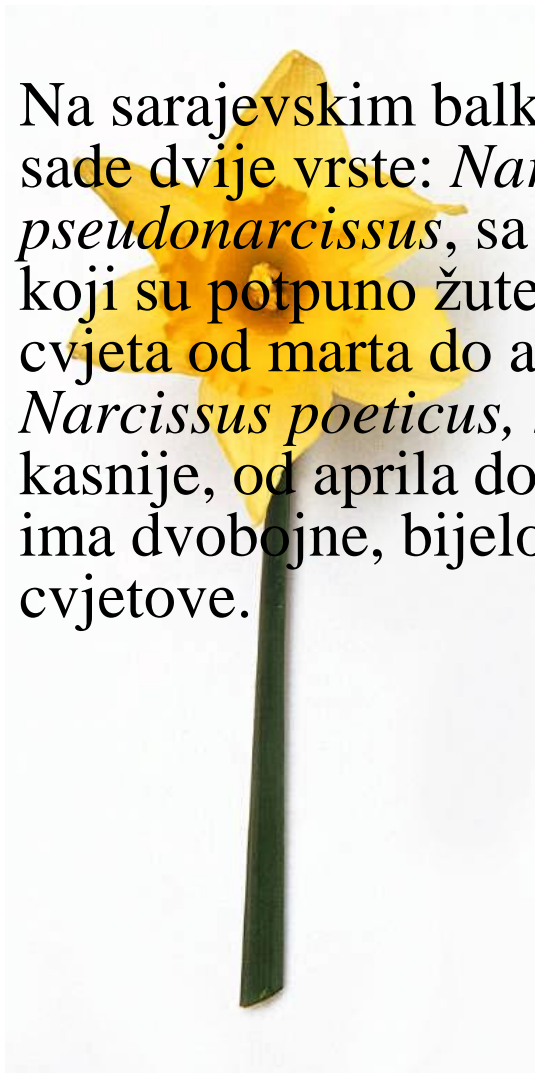
- *Anemone coronaria*
– ukrasna anemona
(Fam. Ranunculaceae)
- Ima krupne cvjetove bijele, plave, ljubičaste ili roze boje. Cvjeta krajem proljeća. Primjećena na nekoliko balkona u Sarajevu.

- *Narcissus sp.* – narcis
(fam. Amaryllidaceae)

- Na sarajevskim balkonima se sade dvije vrste: *Narcissus pseudonarcissus*, sa cvjetovima koji su potpuno žute boje, a cvjeta od marta do aprila, i *Narcissus poeticus*, koji cvjeta kasnije, od aprila do maja, i ima dvobojne, bijelo – žute cvjetove.

Hyacinthus orientalis –
zumbul

(Fam. Liliaceae)

- Cvjeta krajem zime i početkom proljeća, a često se sadi zbog intenzivnog, veoma prijatnog mirisa. Postoje kultivari raznih boja, a u Sarajevu su primijećeni ljubičasti, rozi i bijeli.

Sobno bilje

- Na balkonima su identificirane sobne biljke u ljetnom periodu, koje se preko zime unose u zatvorene prostorije.

Asparagus sprengeri - asparagus
(Fam. Liliaceae)

- Lisno – dekorativna sobna kultura koja ima gust, razrasli habitus, koristi se kao viseća biljka u žardinjerama ili visećim posudama.

***Pelargonium peltatum* –
viseća pelargonija
(Fam. Geraniaceae)**

- Cvjetno – dekorativna sobna kultura. Poslije *Petunia hybrida*, najčešća biljka na sarajevskim balkonima. Postoje kultivari raznih boja, a u Sarajevu su najčešći oni sa svijetlocrvenim, rozim i bijelim cvjetovima. Otporna je na jako sunce, i nije teška za uzgoj. Sadi se u žardinjere i viseće posude.

- *Pelargonium zonale*-pelargonija
(Fam. Geraniaceae)
- Dosta je rjeđa cvjetno – dekorativna sobna kultura nego *Pelargonium peltatum*. Primijećene su sorte sa crvenim i bijelim cvjetovima.

Cyclamen purpurascens – ciklama

(Fam. *Primulaceae*)

- Primijećena samo na nekoliko balkona u Sarajevu. Cvjeta u martu, postoje kultivari bijele, roze, i crvene boje.

Cvjetajući grmovi

Hydrangea hybrida –
hortenzija

(Fam. Saxifragaceae)

- Relativno česta biljka na sarajevskim balkonima, ali skoro uvijek posađena u posebnu posudu. Ima krupne okrugle cvasti koje mogu biti različite boje, zavisno od pH vrijednosti zemljišta: ružičaste, bijele, svjetlo plave boji.

- *Fuchsia hybrida* – fuksija
(Fam. Onagraceae)
- Razgranat grm, često prisutan na sarajevskim balkonima, u posudama koje se mogu prenositi, jer je relativno osjetljiva na niske temperature, pa se tokom zime nalazi u zatvorenim prostorima. Ima viseće cvjetove roze, bijele ili ljubičaste boje, koji su često dvobojni.

Rosa sp.- ruža
(Fam. Rosaceae)

- Na balkonima se sade minijturni kultivari sa bijelim, žutim, rozim i crvenim cvjetovima, ali i puzavice.

Cvjetajući grmovi

Nerium oleander – oleander (Fam. Apocynaceae)

- Zimzeleni grm porijeklom s Mediterana, relativno čest na balkonima u Sarajevu, ali se sadi u posude koje se u toku hladnijeg dijela godine mogu unijeti u zatvoreni prostor. Ima krupne cvjetove roze ili bijele boje.

Zimzelene biljke

Buxus sempervirens –

šimšir

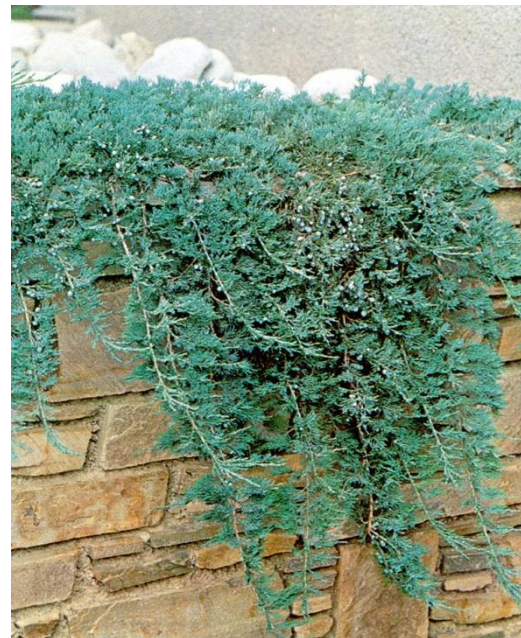
(Fam. Buxaceae)

- Primijećen na nekoliko balkona, orezan u oblik kugle. Raste sporo, i ima dekorativne, sitne, kožaste listove.

Juniperus horizontalis –
puzava kleka
(Fam. Cupressaceae)

- Zimzeleni spororastući puzavi grm sa plavozelenim četinama. Nalazi se na nekoliko balkona u Sarajevu, u kombinaciji sa *Buxus sempervirens*.

Euonymus fortunei 'Emerald 'n Gold' –
kurika
(Fam. Celastraceae)

- Ima sjajnozelene listove sa žutim obrubom.
Posađena je u žardinjerama na nekoliko balkona.

Biljke penjačice

Hedera helix – bršljan

(Fam. Araliaceae)

- Spororasuća puzavica sa tamnozelenim kožastim listovima. Na nekoliko sarajevskih balkona se nalazi posađena u žardinjere, tako da prekriva dijelove zida ili žičane ograde.

Parthenocissus quinquefolia –
petolisna lozica
(Fam. Vitaceae)

- Listopadna, brzorastuća puzavica, sa tamnozelenim listovima koji u jesen postaju crveni.
- Odlično podnosi gradske uslove. Česta je u žardinjerama na balkonima sa žičanom ogradom.

***Ipomoea tricolor* – ukrasni slak**
(Fam. Convolvulaceae)

- Jednogodišnja puzavica koja može narasti i do 5m, i koristi se za brzo prekrivanje zidova ili ograda. U Sarajevu su primijećene biljke sa rozim, ljubičastim i plavim cvjetovima.

Ipomoea tricolor

Tropaeolum majus –
dragoljub
(Fam. Tropaeolaceae)

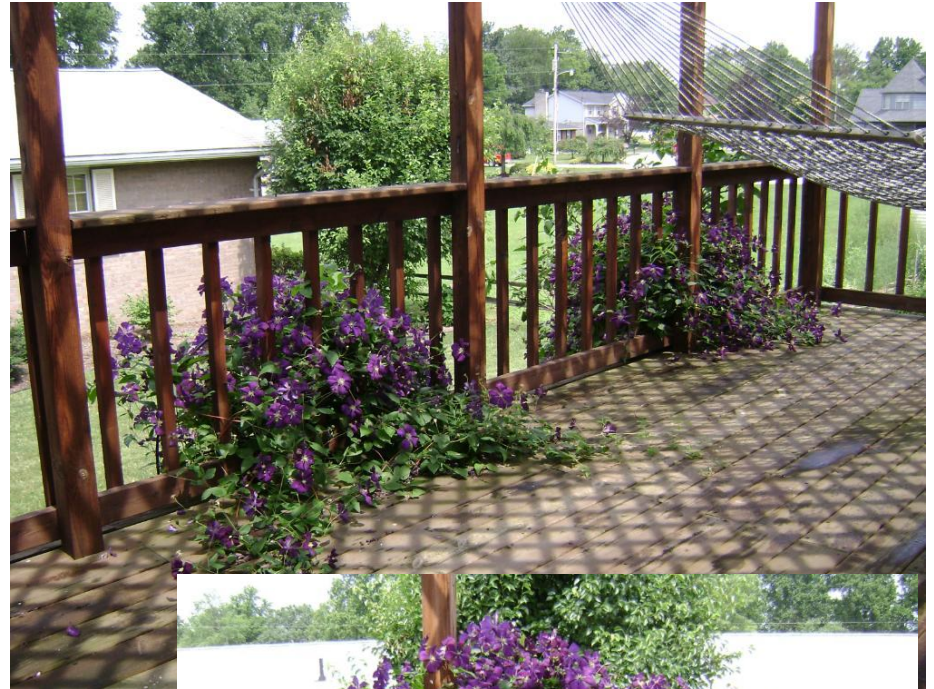
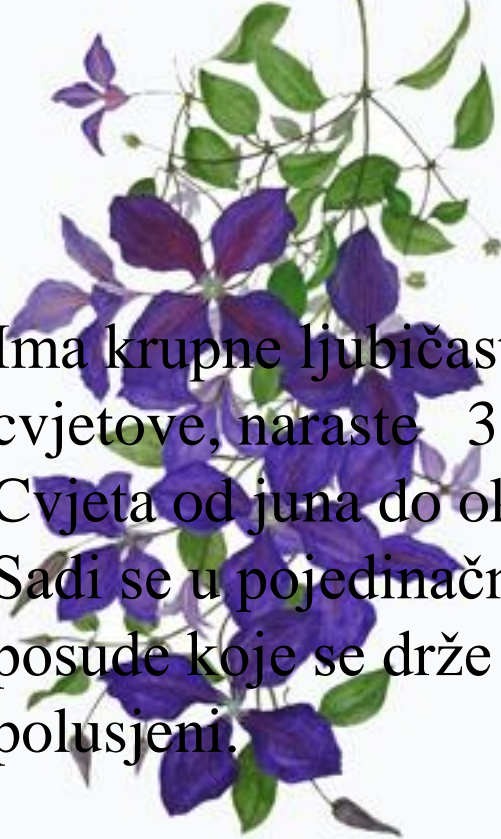
- Jednogodišnja puzavica sa okruglastim sjajnozelenim listovima i narandžastim cvjetovima. Sadi se u žardinjerama kao viseća biljka.

Clematis x jackmanii –
jakmanova pavit
(Fam. Ranunculaceae)

- Ima krupne ljubičaste cvjetove, naraste 3-5m. Cvjeta od juna do oktobra. Sadi se u pojedinačne posude koje se drže u polusjeni.

Voćne vrste

Fragaria ananassa –
jagoda
(Fam. Rosaceae)

- Višegodišnja biljka koja
sadi u žardinjere na
sunčanim mjestima na
balkonu.

TRATTORIA
SEMPIONE

Cvet Na Meseccu

